

АНАЛІЗ РУХУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА, ЇХ ВПЛИВ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

ANALYSIS OF THE MOVEMENT OF CASH FLOWS OF THE ENTERPRISE, THEIR IMPACT ON ECONOMIC ACTIVITY

Для виходу із кризи, відбудови економіки та її подальшого розвитку необхідно підвищити рівень інвестування вітчизняних підприємств. Інвестиційні грошові потоки, які пов'язані із вкладенням в матеріально-технічну базу підприємства, його персонал, в реалізацію соціальних проектів, забезпечать економічне відновлення й зростання. Досліджено, що грошові потоки господарюючого суб'єкта займають ключове місце в системі менеджменту, а їх оптимізація має бути направлена на підвищення ефективності використання ресурсів та розвиток підприємства. Проаналізовано джерела надходження грошових коштів та шляхи їх вибуття в розрізі видів діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної). Доведено, що операційна діяльність акумулює в собі операції, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг). Відповідно, вона забезпечує отримання основної частки доходу підприємства та генерує основний потік грошових коштів. В контексті управління грошовими потоками виділено їх принципи: ефективності, збалансованості, ліквідності, оптимізації, інформаційної вірогідності та достовірності. Узагальнено показники коефіцієнтного аналізу грошових потоків з виділенням трьох груп індикаторів: ліквідності, фінансової стійкості, руху грошових коштів. Обґрунтовано, що виважені підходи до оптимізації грошових потоків, відіграють вагомий роль при формуванні фінансової політики підприємства на будь-якому етапі його розвитку, особливо у воєнний період. Для покращення економічної стабільності підприємства виділено параметри збалансування грошових потоків.

Ключові слова: грошові потоки, рух грошових коштів, операційна діяльність, фінансова діяльність, інвестиційна діяльність, принципи управління грошовими потоками, аналіз, індикатори ліквідності, індикатори фінансової стійкості, індикатори руху грошових коштів.

In order to get out of the crisis, rebuild the economy and its further development, it is necessary to increase the level of investment of domestic enterprises. Investment cash flows, which are associated with investment in the material and technical base of the enterprise, its personnel, in the implementation of social projects, will ensure economic recovery and growth. It has been studied that the cash flows of the business entity occupy a key place in the management system, and their optimization should be aimed at increasing the efficiency of resource use and the development of the enterprise. The sources of cash receipts and the ways of their disposal in terms of types of activity (operational, financial, investment) were analyzed. It is proven that operational activity accumulates operations related to the production and sale of products (goods, works, services). Accordingly, it provides the main share of the company's income and generates the main cash flow. In the context of cash flow management, their principles are highlighted: efficiency, balance, liquidity, optimization, information reliability and credibility. The indicators of the ratio analysis of cash flows are summarized with the selection of three groups of indicators: liquidity, financial stability, cash flow. It is substantiated that balanced approaches to cash flow optimization play an important role in the formation of the financial policy of the enterprise at any stage of its development, especially during the war period. To improve the economic stability of the enterprise, parameters for balancing cash flows have been selected. Based on the principles of cash flow management, their organizational stages are highlighted: 1) completeness, reliability of cash accounting, objectivity of financial reporting indicators; 2) estimation of cash flows for previous reporting periods; 3) optimization of cash flows taking into account the peculiarities of economic activity; 4) cash flow planning in terms of types of activity: operational, financial, investment; 5) control over the movement of cash flows, detection of deviations from the planned indicators. It has been proven that the effective management of cash flows is determined by the synchronization of income and expenses, maintaining the constant solvency of the enterprise.

Key words: cash flows, cash flow, operational activity, financial activity, investment activity, cash flow management principles, analysis, liquidity indicators, financial stability indicators, cash flow indicators.

УДК 657.631.6

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure74-27>

Степаненко О.І.

к.е.н., доцент,
в.о. завідувача кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Туровська А.С.

аудитор,
ТОВ "ПрайсвотерхаусКуперс (Аудит)"

Stepanenko Oksana

Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

Turovska Anna

LLC AF "PricewaterhouseCoopers (Audit)"

Постановка проблеми. Вітчизняна фінансова криза, викликана воєнним станом, торкнулася основних джерел генерування грошових потоків, зумовила зміну обсягів грошових коштів українських підприємств. В умовах збройної агресії спостерігається зниження надходження грошових коштів, яке спричинене, перш за все, скороченням обсягів виробництва, подорожчанням банківських кредитів та ускладненням процедури їх отримання. Прямим наслідком зменшення грошових надходжень є зниження вихідних грошових потоків. Обмеженість власних оборотних коштів і у виробника і у споживача продукції формує ланцюг неплатоспроможності, який в свою чергу, поширюється на все нові і нові підприємства та

призводить до неефективного використання коштів в масштабі держави. Порушення безперервної системи розрахунків між юридичними особами призвело до утворення дефіциту грошових коштів, підвищило ризики в господарській діяльності підприємств. Такими ризиками є: порушення виробничого процесу, втрата потенційних клієнтів, подорожчання продукції, розрив відносин з постачальниками запасів, робіт, послуг, зростання заборгованості перед персоналом, бюджетом та позабюджетними фондами, кредитними організаціями та іншими контрагентами, досудові та судові санкції кредиторів.

Управління грошовими потоками є одним з найважливіших аспектів контролю та вагомою

складовою фінансового планування діяльності підприємства. Методологічний апарат управління грошовими коштами охоплює спектр принципів, методів, важелів та прийомів управління дебіторською і кредиторською заборгованостями, запасами, цінними паперами, фінансовими інвестиціями. У даному контексті особливої актуальності набуває рівень інформаційного забезпечення процесу управління грошовими потоками, оскільки від змістовності, своєчасності отриманих даних залежить ефективність та результативність роботи підприємства. В Україні в умовах інфляції, складної політичної та економічної ситуації, постійних змін у законодавстві, кризи неплатежів, управління грошовими потоками є найактуальнішим завданням в управлінні фінансами. Економічне зростання підприємства базується на підтримці його фінансової рівноваги та водночас на забезпеченні максимізації основного цільового показника – вартості бізнесу, головним чинником формування якої є грошові потоки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Грошові кошти є вагомим об'єктом фінансового менеджменту, а їх стан обумовлює інвестиційну привабливість підприємства. Грошові потоки в системі забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання досліджувались Криловою О.В. [1]. Автором проведено аналіз наукових підходів до визначення сутності категорії "грошовий потік"; виділено відмінності між грошовими і фінансовими ресурсами, удосконалено схему залежностей між грошовими потоками і платоспроможністю; доведено, що оборотність впливає на платоспроможність опосередковано, через ліквідність активів, забезпечуючи швидкість їх трансформації в гроші в процесі кругообігу. Напрямок оптимізації грошових потоків підприємства розглянуто Кошельок Г.В. [2]. Науковцем виділено головні цілі, завдання, об'єкти оптимізації грошових потоків, етапи їх проведення; для розрахунку мінімальної потреби фінансових ресурсів запропоновано використовувати метод визначення мінімальної суми грошових коштів.

Ясишена В.В., Пославська Л.І. [3] досліджуючи грошові потоки підприємства, виділили основні елементи їх управління: фактори впливу (ризик), управлінський облік, аналіз, прогнозування та аудит. Авторами запропоновано здійснювати організацію управлінського обліку грошових потоків на промислових підприємствах через управління окремими напрямками фінансової діяльності шляхом виокремлення центрів відповідальності; окреслено порядок прогнозування грошових потоків з метою встановлення дефіциту або надлишку коштів. Особливості проведення ретроспективного аналізу грошових потоків на основі Звіту про рух грошових коштів розглянуто Осадною О.О., Савіною Н.Б. [4]. Авторами обґрунтовано, що коефіцієнтний аналіз грошових потоків

дозволяє детальніше розглядати стан грошових коштів господарюючого суб'єкта; виділено алгоритм комплексного коефіцієнтного аналізу грошових потоків; узагальнено відносні показники, які характеризують ефективність використання грошових коштів та дозволяють ефективно оцінити достовірність грошових потоків. Хроленко О.І., Лободзинською Т.П. [5] досліджено методи аналізу руху грошових коштів, способи оцінки та підходи до складання звітів; проаналізовано інформацію та зміни, які відбуваються при рухові грошових коштів, доведено необхідність управління грошовими потоками для позитивного розвитку підприємства; розглянуто особливості формування Звіту про рух грошових коштів прямим та непрямим методами.

В умовах сьогодення, грошові кошти – це найбільш динамічна складова економічної системи, а їх обіг допомагає формувати єдину систему економічної діяльності та економіки загалом. Тому, основною метою управління грошовими коштами є забезпечення збалансованості їх потоків, що надає можливість підтримувати достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних підходів до здійснення аналітичної оцінки грошових потоків підприємства, їх практична адаптація; конкретизація принципів управління грошовими потоками, їх обґрунтування; систематизація грошових потоків з метою підвищення ефективності прийняття управлінських рішень побудованих на релевантній інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Грошові кошти вважаються найбільш ліквідними активами. Вони є початком та кінцем будь-якого облікового циклу, який включає процеси придбання, виробництва продукції (товарів, робіт, послуг), а також їх продаж і відповідно, отримання доходу. За винятком існуючих платіжних зобов'язань, грошові кошти – це початковий етап в обліковому циклі, з якими керівництво має найбільшу свободу вибору в розподілі та використанні ресурсів. Аналіз руху грошових потоків допомагає підприємцям в прогнозуванні ділової активності, а також є одним з важливих складових оцінки і кредитоспроможності. Менеджери в ході аналітичного дослідження зможуть виявляти всі негативні тенденції, за яких знижуються грошові потоки, та знайти правильне рішення, а саме виявити сильні сторони, які дозволять стабілізувати ситуацію.

У залежності від видів діяльності, які визначено НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [6], виділяють грошові потоки від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Операційна діяльність є головним джерелом прибутку, оскільки акумулює в собі всі операції, пов'язані з виробництвом та реалізацією готової

продукції (товарів, робіт, послуг), забезпечує отримання вагової частини доходу підприємства і відповідно генерує основний потік грошових коштів. Варто зазначити, що основою розрахунку грошового потоку є саме операційний грошовий потік, який показує здатність господарюючого суб'єкта: погашати фінансову заборгованість; виплачувати дивіденди; фінансувати інвестиції за рахунок внутрішніх джерел. Достатня величина операційного грошового потоку визначає сприятливі передумови для залучення фінансових ресурсів в розвиток підприємства. Класифікацію грошових потоків за видами діяльності представлено у табл. 1.

Грошові потоки є абсолютними показниками, що відображають надходження або використання коштів всередині підприємства. За цією ознакою, як правило, виокремлюють позитивні, негативні та чисті грошові потоки, які можуть також визначатися в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Основною перевагою використання грошових потоків порівняно з показниками прибутку є можливість отримання повного уявлення про фінансовий стан підприємства. Через це грошові потоки не містяться у публічній звітності підприємства, а визначаються і аналізуються для прийняття рішень у сфері стратегічного управлінського обліку та фінансового менеджменту. Управління рухом грошових коштів, для керівництва підприємства, стає одним із першочергових завдань, оскільки саме вони щоденно стикаються з прогнозуванням грошових потоків: вирішують як уберегти кошти від інфляції, як стабілізувати поточну діяльність, підтримати ділову репутацію як надійного фінансового партнера. Процес управління грошовими потоками базується на основних принципах, які наведено на рис. 1.

Принцип *інформативної вірогідності та достовірності* передбачає забезпечення системи

управління необхідною інформаційною базою, яка має містити повні, правдиві, неупереджені дані про зміни й рух грошових коштів у розрізі видів діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної). Створення такої інформаційної бази здійснюється за показниками фінансової та управлінської звітності, яка базується на єдиних методичних принципах бухгалтерського обліку.

Принцип *ефективності* полягає у визначенні оптимального рівня розподілу грошових коштів у просторі та часі для мінімізації витрат й досягнення необхідного ефекту діяльності підприємства. Грошові потоки характеризуються істотною нерівномірністю надходжень і витрат коштів у розрізі окремих тимчасових інтервалів, що приводить до формування значних обсягів тимчасово вільних грошових активів. Ці тимчасово вільні залишки коштів носять характер непродуктивних активів (до моменту їх використання в господарському процесі), що втрачають свою вартість у часі чи від інфляції. Тому, практична реалізація даного принципу полягає в забезпеченні ефективного використання грошових коштів шляхом здійснення фінансових інвестицій, що сприятиме формуванню додаткових ресурсів підприємства.

Принцип *збалансованості* передбачає обґрунтоване застосування критеріїв та методів групування, зведення, узагальнення інформації про грошові потоки суб'єкта господарювання. Управління грошовими потоками має справу з багатьма їх видами і різновидами. Їхня підпорядкованість єдиним цілям і задачам управління вимагає забезпечення збалансованості грошових потоків за видами, обсягами, тимчасовими інтервалами.

Принцип *ліквідності* полягає в тому, що в процесі управління грошовими потоками необхідно забезпечувати достатній рівень їх ліквідності в часі. Висока нерівномірність окремих видів

Таблиця 1

Класифікація грошових потоків (за видами діяльності)

Вид діяльності	Джерело надходження грошових коштів	Шлях вибуття грошових коштів
Операційна	Реалізація готової продукції, товарів, робіт, послуг	1) витрачання на оплату виробничих запасів, товарів, робіт, послуг; 2) оплата витрат виробничого та загальногосподарського характеру; 3) виплата заробітної плати працівникам; 4) оплата зобов'язань з податків і зборів, відрахувань на соціальні заходи.
Фінансова	Розміщення інструментів власного капіталу (акцій, часток у капіталі); розміщення облігацій та інших боргових зобов'язань; отримання довгострокових і поточних кредитів (позик).	1) викуп цінних паперів, часток у власному капіталі, боргових зобов'язань власної емісії; 2) погашення довгострокових і поточних кредитів (позик); 3) виплата дивідендів учасникам.
Інвестиційна	Реалізація необоротних активів; реалізація фінансових інвестицій; надходження від отриманих відсотків, дивідендів, деривативів.	1) придбання необоротних активів; 2) придбання фінансових інвестицій; 3) виплати за деривативами.

Джерело: згруповано за інформацією [6]

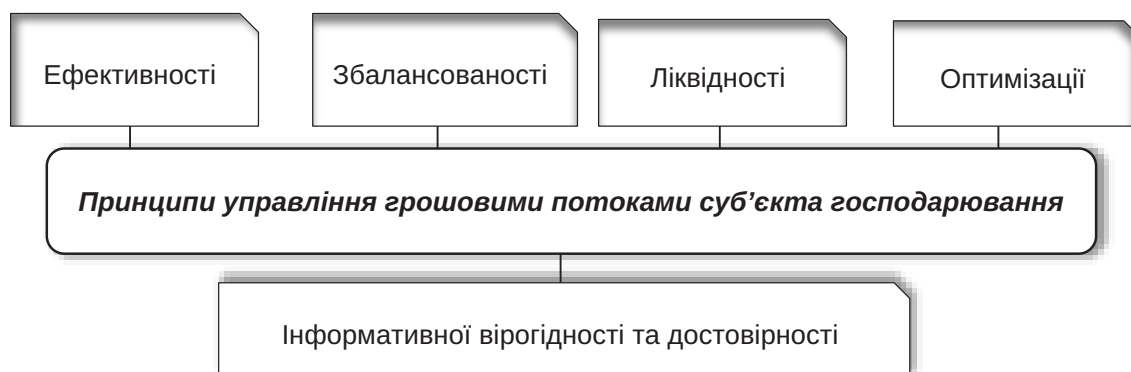

Рис. 1. Принципи управління грошовими потоками підприємства

Джерело: побудовано за інформацією [7]

грошових потоків породжує тимчасовий дефіцит коштів підприємства, що негативно позначається на рівні його платоспроможності. Тому, в процесі управління необхідно забезпечувати достатній рівень їхньої ліквідності протягом усього визначеного періоду. Реалізація цього принципу забезпечується шляхом відповідної синхронізації позитивного й негативного грошових потоків у розрізі кожного тимчасового інтервалу.

Принцип *оптимізації* грошових потоків являє собою процес вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності. Основними завданнями оптимізації є: забезпечення збалансованості грошових надходжень і виплат протягом звітного року; досягнення синхронності формування доходів і здійснення витрат у часі та просторі; забезпечення зростання чистого грошового потоку (резерву грошової особистості) підприємства в прогностичному періоді.

Для аналізу грошових коштів важливим є побудова динамічних моделей, а також обґрунтоване проектування грошових потоків. Спираючись на це, можна прийти до висновку, що базою буде досвід минулого, на основі якого будуть створюватися оцінки майбутніх планів. При наявності необхідної інформації майбутніх прогнозів діяльності підприємства, можна побудувати модель майбутніх результатів. Аналіз може показати проблемні ділянки в діяльності підприємства, динаміку, а також дасть відповідь на запитання: чи має підприємство достатнє самофінансування для забезпечення підтримання виробничого процесу, надання можливості його розширення та погашення боргових зобов'язань перед контрагентами.

Головним джерелом інформації для проведення аналітичного дослідження грошових потоків є фінансова звітність, а саме форма № 3 "Звіт про рух грошових коштів", яка показує рух коштів в результаті здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Для проведення ефективного аналізу, який надасть можливість прийняти

правильне рішення та відобразить реальний стан підприємства, звітність повинна бути достовірною, повною, об'єктивною. Аналіз грошових потоків передбачає виконання певних завдань, а саме: 1) вивчення обсягів, джерел надходження, шляхів витрачання грошових коштів підприємства; 2) аналітична оцінка забезпеченості підприємства власними грошовими коштами для здійснення інвестиційної діяльності; 3) з'ясування причин розбіжностей між величиною отриманого прибутку та фактичною наявністю грошових коштів; 4) розробка пропозицій щодо оптимізації грошових потоків та їх практична адаптація.

Досліджуючи грошові потоки, особливу увагу потрібно приділити руху коштів від операційної діяльності, адже він показує фінансову гнучкість підприємства, а саме здатність генерувати власні кошти для реагування на зміни в ринковому середовищі, покриття непланових витрат та економічного розвитку підприємства. На сьогодні велика кількість господарюючих суб'єктів України знаходиться у кризовому стані, що викликаний воєнними діями, пандемією COVID-19, а також впливом світової фінансової кризи, яка зростає по всьому світу. В таких складних умовах особливо важливим для сталого розвитку стає вирішення проблем адаптації фінансово-господарської діяльності підприємств до змін економічної ситуації у навколишньому середовищі. Тому більш актуальними стають питання прийняття зважених рішень. Розуміння того, як відбувається грошовий обіг, наскільки підприємство забезпечене власними коштами, чи варто інвестувати в розвиток діяльності та які наразі є джерела генерування, повинні стати ключовими аспектами для менеджерів перед прийняттям важливих рішень. Це можна зробити лише за наявності якісного аналізу господарської діяльності підприємства, що дає змогу оцінювати, контролювати і по можливості коригувати у майбутньому основні економічні параметри, нівелювати вплив негативних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Підприємства, які хочуть розвиватися і бути успішними все частіше звертаються до більш детального аналізу Звіту про рух грошових коштів. Саме ця форма звітності дає змогу ідентифікувати та попередити фактори, які можуть негативно вплинути на майбутній розвиток підприємства. Проаналізуємо грошові потоки одного з підприємств, яке належить до паливно-енергетичного комплексу країни: АТ "Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України". Дослідження буде складатися із виявлення динаміки грошових коштів, проведення коефіцієнтного аналізу. На основі проведеного дослідження будуть виокремлені сильні та слабкі сторони підприємства, а саме за рахунок яких факторів підприємство розвивається та загрози, на які потрібно звернути увагу, що можуть погіршити фінансовий стан та стабільність. Для початку проаналізуємо динаміку чистого руху грошових коштів за 2021–2022 роки (табл. 2).

З проведеного аналізу бачимо, що у результаті здійснення господарської діяльності на підприємстві ще на початок 2022 року в порівнянні до 2021 року зменшилися надходження коштів у сумі 13,324 млн. грн., або на 39%, на кінець також спостерігається зменшення надходжень на суму 15,420 млн. грн., або на 75%. Видатки по операційній діяльності зменшилися на 16,414 млн. грн., або на 26%. Спостерігається значний відтік коштів в результаті інвестиційної та фінансової діяльності на 17,733 млн. грн., та 6,636 млн. грн., відповідно. Спостерігаючи за такою динамікою, можна прийти до висновку, що зменшення надходжень грошових коштів в інвестиційному та фінансовому напрямках, і хоча і позитивну тенденцію, але все одно видатки в операційній діяльності, вказують

на погіршення фінансового стану підприємства та незабезпеченості за рахунок коштів, отриманих в результаті основної діяльності. Наразі підприємство функціонує за рахунок інвестиційних надходжень (рис. 2).

Наступним не менш важливим етапом є коефіцієнтний аналіз, який дозволить визначити тенденції та шляхи оптимізації грошових потоків, а також визначити наскільки якісно управляють коштами підприємці та чи є потреба в додаткових заходах. Для аналізу розрахуємо основні коефіцієнти, які характеризують грошові потоки підприємства, та на основі результатів зробимо певні припущення щодо слабких сторін діяльності та навпаки сильних на які потрібно звернути увагу (табл. 3).

Проаналізуємо отримані результати по кожній категорії показників:

1) Індикатори ліквідності: *Коефіцієнт абсолютної ліквідності* знаходився в діапазоні 0,85-0,03 при рекомендованих показниках 0,2-0,35. Низький показник вказує на те, що компанія не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. Отже, компанії необхідно залучити позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів. *Коефіцієнт швидкої ліквідності* розміщений в діапазоні 1,39-0,26 при рекомендованому значенні 0,7-1,5. Таке значення вказує на те, що в компанії брак ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями. І тенденція за останні 3 роки негативна. *Коефіцієнт поточної ліквідності* знаходиться в діапазоні 2,85-1,05 при рекомендованому показнику 1,0-2,5. Якщо ще показник у 2020 році свідчив про позитивний стан платоспроможності, адже оборотних активів

Таблиця 2

Аналіз руху грошових коштів АТ "Нафтогаз України" за 2021–2022 рр.

Показник	2021 р. (млн. грн.)		2022 р. (млн. грн.)		Відхилення	
	Надходження	Видатки	Надходження	Видатки	абсолютне	%
Залишок коштів на початок звітного періоду	33,986	--	20,562	--	-13,424	- 39
Чистий рух коштів від операційної діяльності	--	63,672	--	47,258	16,414	- 26
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	33,306	--	15,572	--	-17,733	- 53
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	19,277	--	12,642	--	- 6,636	- 34
Чистий рух грошових коштів підприємства	--	11,089	--	19,044	- 7,955	72
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	--	2,335	3,624	--	5,959	255
Залишок коштів на кінець звітного періоду	20,562	--	5,142	--	-15,420	- 75

Джерело: згруповано за обліковою інформацією досліджуваного підприємства

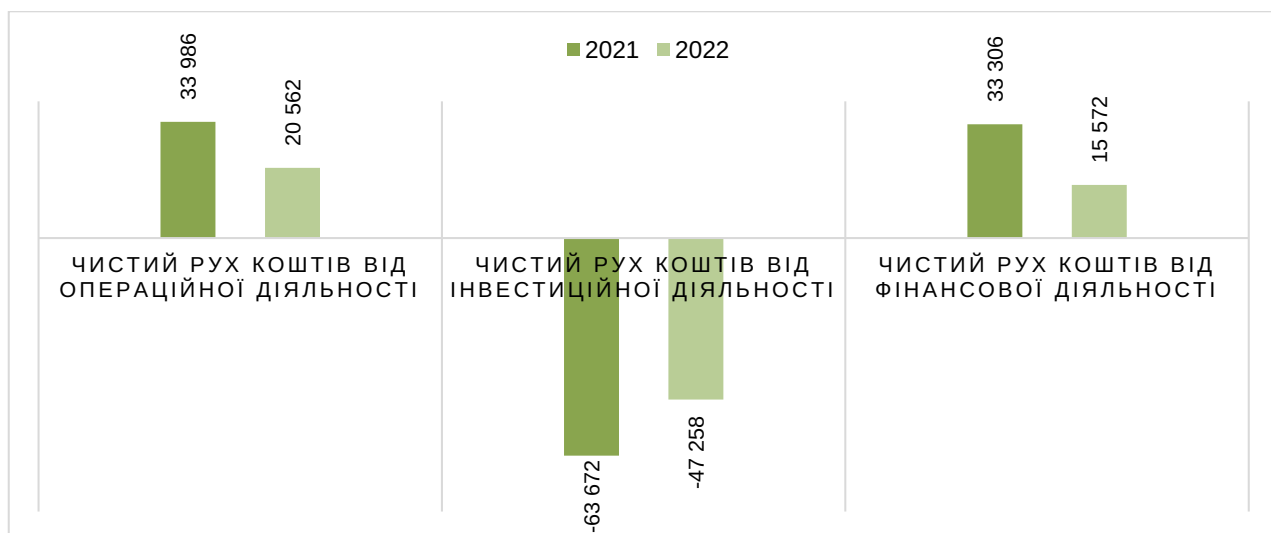

Рис. 2. Динаміка грошових потоків АТ "Нафтогаз України"

Джерело: згруповано за обліковою інформацією досліджуваного підприємства

Таблиця 3

Коефіцієнтний аналіз АТ "Нафтогаз України"

№	Показник	2020	2021	2022	Тенденція
Індикатори ліквідності					
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,85	0,36	0,03	Негативна
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,39	0,70	0,26	Негативна
3	Коефіцієнт поточної ліквідності	2,85	2,22	1,05	Негативна
4	Коефіцієнт критичної ліквідності	2,05	1,83	0,90	Негативна
Індикатори фінансової стійкості					
5	Коефіцієнт фінансової стійкості	7,87	6,19	2,49	Негативна
6	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,90	0,87	0,72	Негативна
7	Коефіцієнт фінансового ризику	0,13	0,16	0,40	Негативна
Індикатори руху грошових коштів					
8	Грошова рентабельність продажу	0,11	-0,37	-0,28	Позитивна
9	Коефіцієнт Бівера	-0,33	0,30	-2,25	Негативна

Джерело: згруповано за обліковою інформацією досліджуваного підприємства

достатньо було для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями, то наразі це вказує на те що підприємство не зможе реагувати на фінансові ризики та платити своєчасно за зобов'язаннями. Це спричиняє погіршення довіри до компанії з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів. Крім цього, це веде до збільшення вартості позикових коштів і, як результат, до збільшення прямих фінансових втрат. *Коефіцієнт критичної ліквідності* набуває значень діапазону 2,05-0,90 при рекомендованому значенні 0,7-1,5. Це означає, що підприємство має достатньо оборотних активів для виконання своїх зобов'язань в найбільш критичний момент. Таким чином, з цієї точки зору,

фінансовий стан підприємства виглядає досить стійким, хоча показник має негативну тенденцію на протязі 3 років.

2) Індикатори фінансової стійкості: в основному мають негативну тенденцію. *Коефіцієнт фінансової стійкості* значно знизився, хоча і знаходиться в межах рекомендованих значень. Це свідчить про те, що ризик банкрутству в порівнянні до минулих періодів зростає і підприємство стає більш вразливим до фінансових ризиків та несприятливих економічних умов. *Коефіцієнт фінансової стабільності* знаходиться на крайній межі рекомендованого значення 0,7-0,9. В динаміці ми можемо побачити, що компанія

втрачає забезпеченість фінансовими ресурсами та має нестабільний стан. *Коефіцієнт фінансового ризику* – узагальнюючий показник, який має бути $<1,0$. В нашому випадку ми бачимо тенденцію зростання, це означає що компанія стає все більше залежне від позикових коштів, посилюється вплив від зовнішніх інвесторів та кредиторів.

3) Індикатори руху грошових коштів. *Грошова рентабельність продажу* – це індикатор, який показує ефективність використання активів підприємства. Якщо аналізувати показник в динаміці 3-х років то спостерігається погіршення показника, але в порівнянні до 2021 року тенденція покращилась. Покращення відбулось за рахунок зменшення видатків від операційної діяльності. Хоча і досі зберігається залежність від позикових коштів. Щодо *Коефіцієнта Бівера*, у 2021 році коефіцієнт набув позитивного значення (0,3), але у 2022 році відбулось доволі різке погіршення (-2,25) при оптимальному значенні для цього показника 0,2. Отже наразі компанія не захищена від ризику банкрутства.

Проаналізувавши основні показники діяльності компанії, що працює на газовому ринку України, можна констатувати значний негативний вплив умов збройної агресії на грошову частину та і в цілому на фінансовий стан. Якщо 2021 рік закінчився для підприємства чистим прибутком в розмірі 13 млрд. грн., то 2022 рік приніс 36,6 млрд. грн. збитку. Основним фактором зменшення чистого прибутку є збільшення операційних витрат. Звичайно цей факт можна пов'язати з воєнними подіями, пошкодженням активів підприємства та окупацією територій. Щодо дефіциту коштів від операційної діяльності, як і у 2021 році, так і в 2022 головною причиною залишається збільшення дебіторської заборгованості на 50% в порівнянні з минулим роком, а саме її непогашення та збільшення резерву. Наразі є залежність від позик, підприємство не має можливості забезпечувати безперервну діяльність використовуючи тільки кошти від власної діяльності. Також варто звернути увагу, що всі ці фактори вплинули на те, що з'явився ризик банкрутства і підприємство не готове до швидкого реагування на зміни як на внутрішні так і зовнішні загрози.

На основі проведеного дослідження, можемо запропонувати декілька рекомендацій, які дозволять покращити фінансовий стан та стабільність компанії:

1) розробити програму покриття за довгостроковими зобов'язаннями, адже спостерігається значне збільшення позикових коштів;

2) врахування ризиків, пов'язаних з воєнними діями та фінансовою кризою в країні, а також об'єктами, які залишилися на тимчасово окупованих територіях, і враховувати їх у плануванні бізнесу та розробці стратегії;

3) потрібно звернути увагу на управління використання грошових коштів та напрямки їх витрачання. Визначити, які види діяльності, об'єкти, підрозділи мають найбільший відсоток вкладень та покриття витрат. На основі даних розробити шляхи оптимізації грошових потоків.

Притримуючись вказаних рекомендацій, можна забезпечити більш раціональне й ощадливе використання коштів, це дозволить знизити залежність від позикових коштів та зовнішніх факторів. Підприємство повинно досягти синхронізації надходжень і видатків, таким чином це знизить ризик неплатоспроможності.

Висновки з проведеного дослідження. В сучасних кризових умовах перед підприємствами поставлено багато викликів, і насамперед підтримувати стабільну діяльність з перспективою розвитку. Грошові кошти – це початок будь-якої діяльності, вони показують чи забезпечує компанія функціонування за рахунок власних коштів, чи зможе компанія реагувати на зміни в внутрішньому та зовнішньому середовищі. Тому потрібно вміти управляти ними, аналізувати і визначати шляхи оптимізації.

Виходячи із розглянутих принципів управління грошовими потоками, можна виділити етапами процесу їх організації, а саме: 1) забезпечення повного, достовірного, об'єктивного обліку грошових коштів підприємства та формування показників фінансової звітності; 2) аналітичне дослідження та оцінка грошових потоків за попередні звітні періоди; 3) оптимізація грошових потоків шляхом вибору найкращих методів та прийомів їх організації на підприємстві з урахуванням особливостей процесу господарської діяльності; 4) планування грошових потоків у розрізі видів діяльності – операційної, фінансової, інвестиційної; 5) забезпечення ефективного контролю за грошовими потоками суб'єкта господарювання для своєчасного виявлення відхилень під запланованих показників і їх виправлення, ефективного виконання розроблених планів, досягнення поставлених стратегічних цілей.

З проведеного аналітичного дослідження грошових потоків АТ "Нафтогаз України", виявлено, що ряд певних проблем (зменшення оплат від контрагентів по дебіторської заборгованості та збільшення витрат, зростання відтоку грошових коштів та функціонування в основному за рахунок позикових коштів) мали значний негативний вплив на діяльність, що спровокувало появу ризику банкрутства. Хоча такий спад ділової активності, зумовлений останніми подіями, менеджмент повинен замислитися над детальним аналізом грошових потоків, а саме виявити які види діяльності, які приносять найбільші грошові надходження та за якими об'єктами або підрозділами збільшуються видатки. Діагностика

дозволить реорганізувати певні моменти діяльності, уникнути додаткових витрат, зменшити залежність від позик та виявити причини зростання відтоку грошових коштів. Ефективне управління грошовими потоками визначається синхронізацією надходжень та виплат, підтримкою постійної платоспроможності підприємства. Правильно організована система управління грошовими коштами дає можливість підвищити рівень виробництва та прибутковості, від її якості залежить не тільки фінансова стійкість підприємства в даний період часу, а й спроможність подальшого ефективного розвитку в майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Крилова О.В. Грошові потоки в системі забезпечення платоспроможності підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 30–33.
2. Кошельок Г.В. Оптимізація грошових потоків підприємства в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 100–104.
3. Ясишена В.В., Пославська Л.І. Систематизація основних елементів управління грошовими потоками підприємства. *Економічний простір*. 2016. № 106. С. 241–254.
4. Осадча О.О., Савіна Н.Б. Методичні аспекти аналізу грошових потоків підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2020. Вип. 4(92). С. 219–226.
5. Хроленко О.І., Лободзинська Т.П. Особливості аналізу руху грошових коштів. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3(08). С. 354–358.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013. № 73. Дата оновлення: 12.01.2023. URL: Про затвердження Національного по... | від 07.02.2013 № 73 (rada.gov.ua) (дата звернення: 23.09.2023).
7. Степаненко О.І. Принципи управління грошовими потоками підприємства: стратегічний аспект. *Методи та форми управління соціально-економічним розвитком держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Дніпро, 23 серпня 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 116–119.

REFERENCES:

1. Krylova O.V. (2019) Hroshovi potoky v systemi zabezpechennia platospromozhnosti pidpriemstva [Cash flows in the system of ensuring the company's solvency]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 7, pp. 30–33.
2. Koshelok H.V. (2019) Optyimizatsiia hroshovykh potokiv pidpriemstva v suchasnykh umovakh [Optimizing the company's cash flows in modern conditions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 26, ch. 1, pp. 100–104.
3. Yasysheha V.V., Poslavska L.I. (2016) Systematyzatsiia osnovnykh elementiv upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriemstva [Systematization of the main elements of cash flow management of the enterprise]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 106, pp. 241–254.
4. Osadcha O.O., Savina N.B. (2020) Metodichni aspekty analizu hroshovykh potokiv pidpriemstva [Methodical aspects of the analysis of cash flows of the enterprise]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia*, vol. 4(92), pp. 219–226.
5. Khrolenko O.I., Lobodzynska T.P. (2017) Osoblyvosti analizu rukhu hroshovykh koshtiv [Features of cash flow analysis]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 3(08), pp. 354–358.
6. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 "Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti" : zatv. nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 07.02.2013, no. 73. Data onovlennia 12.01.2023 (rada.gov.ua) (accessed: 23 September 2023).
7. Stepanenko O.I. (2019, August 23) Pryntsypy upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriemstva: stratehichniy aspekt [Principles of enterprise cash flow management: strategic aspect]. *Metody ta formy upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom derzhavy: materialy Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii* (Dnipro, Ukraina), pp. 116–119.